

رضا نجفی، نماینده جمهوری اسلامی ایران بین‌المللی انرژی اتمی، عکس: Getty Images

نیست تجدیدنظر در «تعامل با آژانس و مسائل مرتبط با معاهده عدم اشاعه» در شرایط فعلی چه معنایی می‌دهد و آیا به معنای خروج کامل از پیمان عدم اشاعه هسته‌ای است یا معنای دیگری دارد.

▼ محتوای قطعنامه پیشنهادی غرب

مبنای اصلی قطعنامه پیشنهادی سه کشور اروپایی بازگشت ۶ قطعنامه پیشین شورای امنیت سازمان ملل متحد در بازه سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۰ است. این ۶ قطعنامه که پس از آغاز بحران هسته‌ای ایران صادر شدند، به صورت یک‌صدا خواستار توقف کامل غنی‌سازی اورانیوم در خاک ایران، اجرای پروتکل‌های الحاقی پیمان عدم اشاعه و کد اخلاقی ۱/۳ هستند. از قطعنامه ۱۶۹۶ که ۹ مرداد ۱۳۸۵ با رای مثبت ۱۴ عضو شورای امنیت سازمان ملل متحد (از جمله روسیه و چین) و رای ممتنع قطر تصویب شد، شورای امنیت سازمان ملل متحد در واکنش به فقدان پیشرفت در مذاکرات هسته‌ای ایران و ۵+۱ خواستار توقف تمام فعالیت‌های غنی‌سازی در ایران و همچنین افزایش همکاری‌های ایران با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی شد. ۵ قطعنامه بعدی ضمن تاکید بر همین خواسته‌ها، تحریم‌های شدید بین‌المللی علیه ایران وضع کردند و درخواست از ایران را به مسائل موشکی و تسلیحاتی توسعه دادند.

سه کشور اروپایی که روز ۶ شهریور امسال با ارسال نامه‌ای به شورای امنیت خواستار فعال‌سازی مکانیسم حل اختلاف برجام در شورای امنیت شده‌بودند، معتقدند که از روز ۶ مهر (۳۰ روز پس از در خواست فعال‌سازی مکانیسم اسنپ‌یک) ۶ قطعنامه پیشین شورای امنیت به صورت خودکار مجدداً اعمال شده‌اند. در برابر این موضع، جمهوری اسلامی ایران، چین و روسیه در نامه‌ای به شورای امنیت اقدام سه کشور اروپایی را غیرقانونی توصیف کرده‌اند و تاکید کرده‌اند که اعتبار قطعنامه ۲۲۳۱ و ۶ قطعنامه پیشین شورای امنیت سازمان ملل متحد در تاریخ ۲۶ مهر کاملاً منقضی شده‌است. این اختلاف نظر حقوقی در شورای امنیت سازمان ملل متحد، باعث شده‌است تا الزام‌آور بودن قطعنامه‌های ۶ گانه شورای امنیت مورد تردید قرار بگیرد. دو طرف تلاش کرده‌اند که با ایجاد ائتلاف‌ها و یارگیری در عرصه بین‌المللی موضع خود را پیش ببرند. ایران علاوه بر روسیه و چین، مدعی است که ۱۲۱ کشور عضو جنبش عدم تعهد نیز اعلام کرده‌اند که از اجرای این قطعنامه‌ها حمایت نمی‌کنند. هرچند این ادعای ایران با توجه به رای منفی سیرالئون و سومالی در شورای امنیت سازمان ملل متحد به پیش‌نویس قطعنامه‌های توقف اجرای اسنپ‌یک، مورد تردید قرار دارد. سومالی و سیرالئون عضو غیردائم شورای امنیت سازمان ملل متحد و عضو جنبش عدم تعهد هستند و در رای‌گیری شورای امنیت از موضع آمریکا و سه کشور اروپایی حمایت کردند.

در برابر آمریکا و کشورهای اروپایی هم متحدان خود را برای صدور بیانیه‌هایی در راستای اجرا و به رسمیت شناختن قطعنامه‌های پیشین شورای امنیت سازمان ملل متحد تحریک کرده‌اند. بیانیه مشترک اتحادیه اروپا و کشورهای اروپایی غیرعضو در اتحادیه، همچنین بیانیه‌های مستقل کشورهایی مانند کانادا، استرالیا و ژاپن و گروه ۷ نشانه تلاش غرب برای ایجاد بلوکی متحد برای الزام‌آور کردن قطعنامه‌های پیشین شورای امنیت سازمان ملل متحد است.

محتوای پیش‌نویس قطعنامه شورای حکام آژانس که توسط سه کشور اروپایی ارائه شده‌است نیز در راستای اجرای محتوای قطعنامه‌های ۶ گانه پیشین شورای امنیت است. اگر در مورد بازگشت اسنپ‌یک توافقی میان شرق و غرب وجود نداشته‌باشد، این اجماع در عرصه بین‌المللی

وجود دارد که پس از ۲۶ مهرماه سال جاری دیگر وضعیت پرونده هسته‌ای ایران در آژانس بین‌المللی انرژی اتمی دیگر تحت حاکمیت برجام نیست و اعتبار این توافق کاملاً پایان یافته‌است. دبیرخانه آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در بیانیه‌ای در خصوص دستور کار نشست امروز شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، مطابق فرآیند حقوقی انقضای برجام، بررسی ویژه فصلی پرونده هسته‌ای ایران را از دستور کار شورای حکام خارج کرده‌بود و در این چارچوب پرونده هسته‌ای ایران صرفاً در چارچوب تعهدات پادمانی در شورای حکام بررسی می‌شد.

پیش‌نویس قطعنامه سه کشور اروپایی برای این است که پرونده ایران تحت حاکمیت قطعنامه‌های شورای امنیت برگردد. بر اساس برجام، مدیرکل آژانس موظف بود به صورت فصلی گزارشی از اجرای تعهدات ایران در این توافق به شورای حکام ارائه دهد. حالا سه کشور اروپایی خواستار این شده‌اند که مدیرکل «پیش از هر نشست عادی سه‌ماهه شورای حکام، گزارش‌های دسترسی دربارۀ اجرای توافقی پادمان ایران طبق معاهده منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای و همچنین اجرای مفاد تمامی قطعنامه‌های مرتبط شورای امنیت از جمله قطعنامه‌های ۱۶۹۶ (۲۰۰۶)، ۱۷۳۷ (۲۰۰۶)، ۱۷۴۷ (۲۰۰۷)، ۱۸۰۳ (۲۰۰۸)، ۱۸۳۵ (۲۰۰۸) و ۱۹۲۹ (۲۰۱۰) مطابق با رویه‌های گذشته ارائه کنند.» در ماده ۳ این پیش‌نویس از مدیرکل خواسته‌شده‌است که گزارش مذکور را به شورای امنیت سازمان ملل متحد هم ارسال کند. در مواد ۶ و ۷ این پیش‌نویس از ایران خواسته‌شده‌است که «بدون قید و شرط» تعهدات پروتکل‌های الحاقی و کد اصلاحی ۱/۳ توافقتنامه جامع پادمان را اجرا کند.

▼ واکنش ایران

کاظم غریب‌آبادی، معاون حقوقی و بین‌الملل وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران روز یکشنبه در حاشیه نشست «حقوق بین‌الملل تحت‌تهاجم: تجاوز و دفاع» گفت: «پیش‌تر به صورت غیرقانونی اسنپ‌یک را فعال کردند اما برای نخستین بار در چارچوب دیپلماسی شکست خوردند، چراکه اکثریت جامعه بین‌المللی از در خواست آن‌ها حمایت نکرد. ۱۲۱ کشور عضو جنبش عدم تعهد و همچنین چین و روسیه، دو عضو دائم شورای امنیت، با بازگشت تحریم‌ها مخالفت کردند. اکنون این کشورها می‌خواهند شکست خود را در شورای حکام جبران کنند.» غریب‌آبادی افزود: «اتفاق خاصی پس از اسنپ‌یک شکست‌خورده نیفتاده که بخوانند در شورای حکام فشاری را وارد کنند. تأسیسات ایران مورد حمله واقع شده و به‌جای اینکه پاسخگو باشند، سعی بر اعمال فشار بر ایران دارند.»

دیپلمات ارشد ایران با اشاره به اینکه «احتمال تصویب قطعنامه وجود دارد، زیرا جنبش مجامع به گونه‌ای است که کشورهای غربی اکثریت دارند»، افزود: «اما چنین قطعنامه‌ای چه مشکلی را می‌خواهد حل کند؟ ایران که همواره با آژانس تعامل داشته است. بنابراین صدور قطعنامه تنها مشکلات را بیشتر و شرایط را پیچیده‌تر می‌کند. در واقع این کشورها باید پاسخگو باشند، نه اینکه فشار بیشتری بر ایران وارد کنند.» غریب‌آبادی تصریح کرد: «آن‌ها اهداف سیاسی برای خود تعریف کرده‌اند و دنبال اعمال فشار هستند. تعامل ایران با آژانس، مدلیتبه و اجرای پادمان نیز برای آن‌ها اهمیتی ندارد. اگر این گونه است، طبیعتاً جمهوری اسلامی ایران نیز پس از صدور قطعنامه در رویکردهای خود بازنگری خواهد کرد.» معاون وزیر امور خار جه گفت: «امیدواریم آنها عقلانیت به خرج بدهند و قطعنامه را مطرح نکنند ولی اگر قطعنامه در جلسه شورای حکام ارائه و تصویب شود شرایط ما، شرایط

متفاوت‌تری خواهد بود و ما در رویکرد خود بازنگری اساسی می‌کنیم و ایران باید بررسی مجددی در سیاست‌هایش در تعامل با آژانس و مسائل مرتبط با معاهده عدم اشاعه انجام دهد.» وی گفت: «منظور من از رویکردها، تفاهم قاهره نیست؛ تفاهم قاهره کنار رفته است. ما در چارچوب تفاهم قاهره هیچ کاری با آژانس نداریم اما این تغییر رویکردها در حوزه‌های دیگر شکل خواهد گرفت، چراکه وقتی طرف‌های مقابل به ایران پیام می‌دهند که تعامل با آژانس برایشان اهمیتی ندارد، ایران نیز ناگزیر است سیاست‌های خود را مورد بازنگری قرار دهد.» تهران در آستانه برگزاری جلسات شورای امنیت برای بررسی در خواست کشورهای اروپایی برای اسنپ‌یک و بازگشت قطعنامه‌های پیشین شورای امنیت، توافقی را با میانجی‌گری مصر در قاهره با رافائل گروسی، مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی انجام شد تا فرآیندی برای انجام بازرسی‌های جدید آژانس بین‌المللی انرژی اتمی تعریف شود. پس از آنکه پادامد ۶ مهر سه کشور اروپایی مدعی شده‌اند که قطعنامه‌های پیشین شورای امنیت سازمان ملل متحد علیه ایران اعمال شده‌است، ایران توافق قاهره را باطل اعلام کرد و تاکید کرد که این توافق دیگر اعتبار ندارد. در حال حاضر همکاری‌های ایران و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در پایین‌ترین سطح ممکن قرار دارد.

مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در گزارشی که برای نشست فصلی شورای حکام آژانس تهیه کرده‌است، تاکید می‌کند که پنج ماه است هیچ دسترسی‌ای به این نهاد برای بررسی و راستی‌آزمایی ذخایر اورانیوم غنی‌شده ایران داده‌نشده‌است. در این گزارش آمده‌است «ما در ماه ژوئن از تأسیسات هسته‌ای ایران که بمباران نشده بودند، بازرسی کردیم و هیچ تأسیساتی را که بمباران شده بود، مورد بازرسی قرار ندادیم.» آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در این گزارش ادعا کرد: «در ۱۳ ژوئن، ذخایر اورانیوم غنی‌شده ایران ۹/۹۸۷۴ کیلوگرم تخمین زده شد. بازرسی‌ها به طور کامل ازسر گرفته نشده‌اند، بنابراین برآوردهای ما از ذخایر ایران بدون تغییر باقی مانده است.» گزارش آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در این باره مدعی است: «ایران باید گزارشی در مورد مواد و تأسیسات هسته‌ای آسیب‌دیده ارائه دهد، اما هنوز این کار را نکرده است» رافائل گروسی در این گزارش همچنین گفته که وضعیت اورانیوم غنی‌شده ایران «نیاز به رسیدگی فوری دارد.» در گزارش‌های آژانس همچنین ادعاشده عدم دسترسی آژانس به مواد هسته‌ای ایران در ۵ ماه گذشته به معنی این است که راستی‌آزمایی درباره این مواد به تأخیر افتاده است.» رضا نجفی، نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران در آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در پاسخ به سوال خبرنگاران درباره اقدام آمریکا و سه کشور اروپایی در ارائه پیش‌نویس قطعنامه جدیدی در شورای حکام آژانس گفت: «آمریکا و سه کشور اروپایی در ادامه سوءاستفاده‌های خود از سازوکارهای بین‌المللی برای تحمیل دیدگاه‌های غیرمنطقی و قلدرمآبانه خود علیه ملت ایران، درصددند با بهره‌گیری سوء از اکثریت عددی خود در شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، آنچه را که در نیویورک به‌دست‌نیاورند در وین تحمیل کنند.» وی تصریح کرد: «تحمیل گزارش‌دهی بر مدیرکل بر اساس قطعنامه‌های منقضی‌شده شورای امنیت، علاوه بر اینکه اقدامی کاملاً غیرقانونی و ناموجه است در عمل نیز به پیچیدگی‌های موجود خواهد افزود و ضربه‌ای دیگر به دیپلماسی وارد خواهد کرد.» نجفی همچنین تاکید کرد که اقدام غیرقانونی آمریکا و سه کشور اروپایی هیچ تغییری در وضعیت فعلی اجرای پادمان در ایران که نتیجه تجاوز و جنایتکارانه آمریکا و رژیم صهیونیستی علیه ایران و مآضات و همدستی سه کشور اروپایی است، ایجاد نمی‌کند.

دیپلمات‌ها

پیشرفت کریدور شمال-جنوب

سیدعباس عراقچی، وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران در حاشیه نخستین اجلاس استانداران استان‌های ساحلی دریای خزر درباره کریدور ترانزیتی شمال-جنوب گفت: «در این پروژه وزیر راه پاسخگو هستند و بارها توضیح داده و آنگونه که اطلاع‌دارم پیشرفت خیلی خوبی صورت گرفته و کار در یک سال گذشته سرعت بسیار مطلوبی داشته‌است.» عراقچی بیان کرد: «پیشرفت فیزیکی پروژه خوب بوده و امیدوارم ظرف چند سال آینده نهایی شود.» وی گفت: «کریدور ترانزیتی شمال-جنوب نقش بسیار مهمی در اتصال منطقه آسیای مرکزی و قفقاز به حوزه خلیج‌فارس از مسیر ایران ایفا می‌کند، هم برای ما اهمیت اقتصادی بالایی دارد و هم برای کشورهای منطقه.» وزیر امور خارجه بیان کرد: «اجلاس‌هایی که در حوزه‌ها بیشتر آشنا شده و در اجرایی و عملیاتی شدن آن مساعدت بیشتری داشته‌باشند.»

مخالفت‌شانگهای با یکجانبه‌گرایی علیه ایران

نخست‌وزیران کشورهای عضو سازمان همکاری شانگهای در پایان بیست‌و‌چهارمین نشست خود با صدور بیانیه‌ای مشترک، بر رویکرد خودمبنی بر تقویت تعامل و هماهنگی تاکید و مخالفت خود را با اقدامات ضدایرانی غرب به بهانه موضوع هسته‌ای اعلام کردند. این بیانیه مشترک روز سه‌شنبه به امضای محمدرضا عارف، معاون اول رئیس‌جمهوری ایران و دیگر مقامات ارشد شرکت‌کننده در این اجلاس به میزبانی مسکو رسید. رؤسای هیئت‌های شرکت‌کننده در این بیانیه مشترک تاکید کردند: کشورهای عضو سازمان همکاری شانگهای با اقدامات یک‌جانبه اجبارکننده از جمله اقدامات اقتصادی که با منشور سازمان ملل متحد و دیگر هنجارهای حقوق بین‌الملل مغایرت دارد و همچنین مانع همکاری بین‌المللی و دستیابی به اهداف توسعه پایدار سازمان ملل می‌شود، مخالفند. آنها در این زمینه به اهمیت حفظ روح همکاری و فراگیری که موجب اجماع در پذیرش قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت سازمان ملل می‌شود، اشاره و خاطرنشان کردند که طبق بند ۸ قطعنامه، مفاد آن از درجه اعتبار ساقط شده است.

زمینه‌سازی برای سفر پوتین

معاون وزیر امور خارجه ایران در گفت‌وگویی اعلام کرد که تهران در حال فراهم کردن مقدمات سفر رئیس‌جمهور روسیه به ایران برای شرکت در نشست سران کشورهای حاشیه خزر در تابستان ۲۰۲۶ است. به گزارش ایسنا، «سعید خطیب‌زاده» معاون وزیر امور خارجه ایران در گفت‌وگویی اعلام کرد که تهران در حال آماده‌سازی سفر «ولادیمیر پوتین» رئیس‌جمهور روسیه به ایران در چارچوب نشست سران کشورهای حاشیه خزر در تابستان ۲۰۲۶ است اما یک سفر جداگانه نیز ممکن است انجام شود. خطیب‌زاده در گفت‌وگو با ریانووستی اظهار کرد: «در حال حاضر حداقل یک سفر در طی نشست سران کشورهای حاشیه خزر در دستور کار قرار دارد. این چیزی است که فعلاً در حال برنامه‌ریزی برای آن هستیم.» با این حال، معاون وزیر امور خارجه ایران احتمال این را نیز مطرح کرد که پوتین ممکن است در زمان‌های دیگری خارج از برنامه‌های بین‌المللی نیز به ایران سفر کند.